

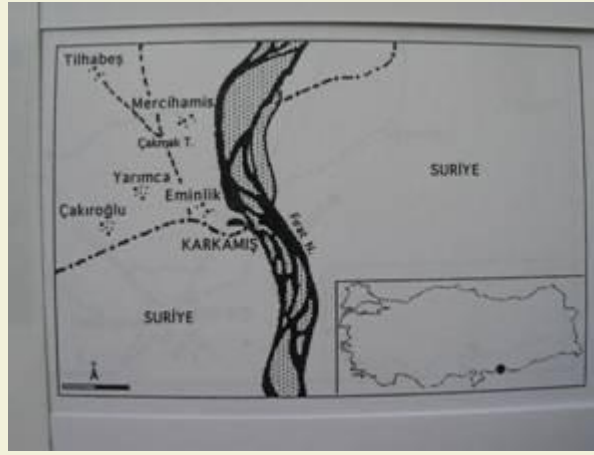
Kargamış Antik Kenti

KARGAMIŞ ANTİK KENTİ

Konumu ve yüz ölçümü

Kargamış antik kenti, Gaziantep ilinin Kargamış ilçesinin merkezinde, Fırat ırmağı ile Türkiye-Suriye sınırının kesiştiği yerde, Fırat ırmağının batı kıyısında yer almakta olup bir bölümü de Suriye topraklarında kalmaktadır.

Kargamış antik kentinin Türkiye ve Suriye'de bulunan topraklarının, toplam 900x900 m boyutlarında olduğu sanılmaktadır.

Kargamış'ın haritadaki yeri

Araştırmalar

16. yüzyıl: Kargamış kenti kalıntıları ilk kez 16. yy'da, Doğu'yla ticaret yapan bir İngiliz şirketinin Halep temsilcisi olan Henry Maundrell tarafından fark edilmiştir.

18. yüzyıl: Halep'teki İngiliz konsolosu Alexander Drummund kentin planını yapmıştır.

19. yüzyıl: 19. yy'ın sonlarında, bölgede, İngiltere'deki British Museum adına George Smith ve konsolos W.H.Skene araştırmalar yapmışlardır.

1879: Bölgeyi gezen general Herbert Chermiside, kentin bir haritasını yapmıştır.

1900: Kentteki hiyeroglif yazıtlar, 1900'de Messerschmidt tarafından *Corpus Inscriptum Hittiticarum* adlı yapıtta incelenmiştir.

Kazılar

Kargamış'ta, 1878-81 yılları arasında Halep İngiliz elçisi P. Henderson başkanlığında; 1911-12 yıllarında David G.Hogarth, R. Campbell Thompson ve C. Leonard Woolley yönetiminde; 1914 yılında C. Leonard Woolley ve T.E.Lawrence; 1920 yılında C. Leonard Woolley başkanlığında British Museum adına kazı çalışmaları yapılmıştır.

Kazı sonuçları, British Museum'un yayımladığı *Carchemish* adlı üç ciltlik yapıtla arkeoloji dünyasına duyurulmuştur.

Kargamış'ta bugün

Kargamış antik kenti, bugün askeri yasak bölgede kalmakta olup herhangi bir arkeolojik kazı çalışması yapılmamaktadır.

Araştırma ve kazı sonuçları

Tarihçesi: Araştırmalara göre, Kargamış antik kenti, Neolitik Çağ'dan (İ.Ö. 8000-5500) Geç Hitit Çağının sonuna dek (İ.Ö. 700) kesintisiz bir yerleşme görmüştür.

Kargamış, Anadolu'dan Mezopotamya'ya ve Mısır'a uzanan yolların önemli bir noktasında yer alıyordu.

Eski ve Orta Tunç Çağında Kargamış (M.Ö. 3000-1700): Kargamış krallıklarıyla ilgili elde edilen belgelerden buranın tarihi hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Çivi yazılı belgelerden, Kargamış kentinin adına ilk kez Mari belgelerinde rastlanmıştır. Bu verilerden, Hammurabi döneminde (İ.Ö. 1792-1750), Kargamış'ın Mari'ye bağlı bir kent olduğu anlaşılmaktadır. İ.Ö. 1750 tarihinde, Kargamış'ta Ablahanda adlı bir kralın hüküm sürdüğü bilinmektedir. Bu dönemde Kargamış, yazılı belgelerden anlaşılacağı üzere Suriye-Irak sınırında, Fırat ırmağı kenarında yer alan ve yaklaşık olarak 25000 adet çivi yazılı tablet arşivi olan Mari'ye bağlı bir kenttir.

Hititler çağında Kargamış (M.Ö. 1650-1200): Hitit devletinin Eski Krallık döneminde (İ.Ö.1660-1460), İ.Ö. 1650'li yıllarda, Hitit kralı 1.Hattuşili (İ.Ö.1660-1630), Kargamış ve çevresindeki kentleri alarak kuzey Suriye yolunun güvenliğini sağladı. Hitit kralı 1. Murşili (İ.Ö. 1630-1600) Babil'e giderken Kargamış'ı da zaptetmiştir. Daha sonra Mitannilerin (İ.Ö.1460-1340) egemenliği altına giren kent, Hitit kralı 1. Şuppiluliuma döneminde (İ.Ö.1380-1345) yeniden Hititlere bağlandı.

Hitit devletinin Büyük Krallık zamanında (İ.Ö.1460-1190) kuzey Suriye'nin belki de en önemli merkezi sayılabilecek olan Kargamış, bu dönem boyunca Hitit kral ailesinden olan vasal krallar tarafından yönetiliyordu ve bağlı olduğu siyasal güce askeri ve ekonomik yönden büyük katkılar sağlıyordu.

Hitit imparatorluğunun İ.Ö. 12. yy'ın başlarında yıkılmasından sonra kent, Geç Hitit Krallıklarından birinin merkezi oldu.

Geç Hitit Çağında Kargamış (M.Ö. 1200-700): Kargamış bu dönemde, Kuzey Mezopotamya'da yer alan Asur devleti ile karşı karşıyadır. Yazılı belgelere göre, Kargamış kenti, K. Mezopotamya'daki Asurluların karşısında 10. yy boyunca bağımsızlığını korumuştur. Kargamış krallığı, M.Ö. 876-717 tarihleri arasında ise Asurlularla sorun yaşamış ve Asur devletine haraç vermişlerdir. M.Ö. 717'de ise Asur güçleri tarafından yakılıp yıkılarak Asur topraklarına katılmıştır.

Bu dönemde, gerek Asur yazılı kaynaklarından, gerekse Kargamış'taki hiyeroglif yazılı yazıtlardan, kimi Kargamış krallarının adlarını öğrenebiliyoruz. Bunlar: İ.Ö. 1100 yılındaki İniteşup'tan sonra, İ.Ö. 970-900 yıllarında Ura-Tarhundas, Suhi, Astuwatimanzas, 2. Suhi, Katuwas, Sangara (İ.Ö. 870-848), Astiruwas, Yariris ve oğlu

Kamanis ile İ.Ö. 738-717 yılları arasında hüküm süren Pisiris'tir.

Kentin yapısı: Dış kent, iç kent ve kale olmak üzere üç kesimden oluşan Kargamış, dikdörtgen bir yerleşim planına oturmaktadır.

Kargamış antik kentinin kuzeybatıdan genel görünüşü

Kargamış antik kentinin planı

Kargamış kenti, taş temel üstüne kerpiç duvarlı surlarla çevrilidir. Dış sur, çift duvar tekniğindedir. Üçü iç surda, ikisi dış surda olmak üzere beş kent kapısı vardır. Kule, burç ve poternlerle güçlendirilmiş olan bu savunma sistemi, Hitit imparatorluk ve Geç Hitit dönemlerinde yapılmıştır.

Taş temelli, kerpiç duvarlı ve dikdörtgen planlı evlere taş döşeli bir ön avludan girilmektedir.

Fırtına Tanrısı Teşup'a ait bir tapınak ile *bit-hilani* tipi yapı, kentin anıtsal kalıntılarıdır.

Sanat eserleri: Geç Hitit döneminin önemli yontu okullarından bir sayılan Kargamış siyah bazalt ya da kireçtaşından kabartma orthostatlarıyla ünlüdür. Hititlerin yanı sıra Asurluların kültür ve biçem özelliklerini yansıtan bu orthostatlar, kent kapıları ve kutsal yapıların temel üstü ilk taş dizileri olarak kullanılmışlardır. Kabartmalarda Tanrıça Kubaba ve onun için yapılan törenler, çeşitli kral sahneleri (tahta oturma vb), savaş arabaları, Asur ordularına karşı kazanılan zafer konusu, öteki tanrı ve tanrıçalarla karışık yaratıklar ve koruyucu hayvanlar betimlenmiştir. Ayrıca Hiyeroglif yazıtlı steller de bulunmuştur.

Bulunan kabartmaların çoğunluğu, Geç Hitit dönemine aittir. Kabartmalar, M.Ö. 1. bin yıl başlarındaki yaşam biçimine, giysilerine ve kültürüne ışık tutmaktadır.

Aslanlı kaide üzerinde oturan kral heykeli

Kral Katuvas (Pisiris)'ın hiyeroglif yazıtlı kabartması

Kazılardan çıkartılan eserlerin buldukları yerler: Kazılardan çıkartılan eserlerden kimileri İngiltere'deki British Museum, Almanya'daki Berlin Müzesi, Türkiye'deki Ankara Anadolu Uygarlıkları Müzesi, Adana Müzesi, Gaziantep Müzesinde yer alırken, bilimsel yayınlarda geçen kimilerinin de hangi ülkede ve müzede oldukları bilinmiyor.

Dipnotlar:

Bit hilani Ön yüzünde bir ya da iki ayaklı geçidi; bunun arkasında ise çevresinde küçük oda toplulukları bulunan, enine yerleştirilmiş, ocaklı bir ana odası bulunan yapı tipi. Ön geçidin bir tarafında ayrıca, her zaman olmamakla birlikte, genellikle bir merdiven boşluğu yer alır. Çoğunlukla ön yüz duvarları ve kapı söveleri, orthostatlar ve hayvan yontuları ile süslenmiştir; ayaklar ise yontularla süslenmiş altlıklar üstüne dikilmişlerdir. Zincirli, Karatepe bu yapı tipinin görüldüğü yerlerdir.

Orthostat Eski Yunanca orthos "düz" anlamındadır. Anıtsal bir yapının dış duvar eteklerinde yer alan büyük boyutlu taş bloklar. Subasman işlevi gören ve genellikle kireçtaşından ya da bazalitten yapılmış olan bu taş blok dizisi, yapı duvarlarını suyun aşındırıcı gücünden korurdu. Özellikle Hitit ve Mezopotamya'nın, pek çoğu, konusu mitolojiden alınmış kabartmalarla bezeli anıtsal örnekleri ünlüdür. Genellikle dış duvar eteğini korumak amacıyla yapılan ve duvar örgüsüne katılan bloklar biçimindeki Anadolu orthostatlarına karşılık, Asur saraylarında, iç mekanlarda dolanan 2-3 m yüksekliğindeki kireçtaşı levhalar halinde örnekler de bulunmaktadır; bunlar, arkadaki duvara kurşun kenet ve çivilerle tutturulmuşlardır. Ana kapıların iki yanında yer alan ve genellikle başı insan, vücudu kanatlı boğa biçiminde kabartmalarla bezeli, oldukça yüksek taş bloklara da bu ad verilir. Orthostatların, Anadolu'da, Alacahöyük, Karatepe, Arslantepe, Zincirli ve Kargamış'ta örnekleri vardır.